



La ciutat, espai privilegiat de praxi democràtica

Josep M. Balcells

Introducció

Bona nit.

Avui ens toca parlar de política. Parlar i reflexionar en veu alta sobre política. Parlar de principis i parlar de praxis. Parlar d'idees i parlar de proximitat. Parlar del context global on s'emmarca tota la política, i parlar d'aquella política que podem fer avui des de la ciutat.

Per això jo avui posaré a la vostra consideració idees i reflexions personals sobre la vida política a la ciutat, però també –ho faré sobretot en una primera part– vull exposar unes consideracions generals, i apuntar uns condicionaments històrics i sociològics que poden explicar on som i cap on podem anar en el treball polític a la ciutat.

La política és cosa de tots

La veritat és que de política, d'una manera oberta i pública, n'acostumen a parlar els polítics i els mitjans de comunicació. Quan en parla la gent acostuma a ser a partir d'allò que diuen els diaris, la ràdio i la televisió. S'ha produït un cert descrèdit dels polítics i la gent acostuma a ser crític amb els polítics.

I hi ha una cosa que es dona per sabuda en l'opinió general de la gent. Si preguntem què és un polític, qui és polític o qui fa política, la majoria, per no dir tothom, contestarà amb una referència als que tenen un càrrec públic de responsabilitat política o als que estan enquadrats en un partit. Generalment la gent considera que hi ha persones que "professionalment" fan de polítics, que en viuen de la política i els demés, la resta no són polítics. Són –diu la gent– "persones normals".

És una visió o convenció amb la que d'alguna manera hi podem estar d'acord, sempre però que no vulgui dir que els "no polítics", no fan política en la seva vida social i quotidiana. Tots tenim un posicionament polític davant la situació que vivim a la ciutat o al país o davant els fets que ens presenta la televisió. (Esmert a la càrrega policíaca a Bellaterra. Sempre fem judicis de valor sobre el que passa i aquests judicis de valor tenen sempre un rerefons ideològic i polític).

Tots fem política. Per acció o per omissió. Política amb lletra minúscula o amb lletra majúscula. Quan comentem si ens costa molt o poc d'aparcar al centre. Si ens hem d'esperar molt o poc quan anem a urgències al CAP. Si funciona bé o no l'escola o l'Institut, si ens han apujat poc o molt la pensió, si els carrers estan bruts o nets. Si se circula bé per Sant Cugat o no. Si la ciutat estan creixen massa. Si els preus de l'Escola de Música o de la piscina o de Centre Cultural són massa alts... estem fem judicis de coses que estan lligades a decisions polítiques preses pels que nosaltres hem elegit. És la política de les coses petites que acaben creant un estat d'opinió en nosaltres i en els qui ens escolten i aquest estat d'opinió té, si més no, la seva petita o gran incidència el dia de votar.



Fer política = construir la ciutat

Per altra banda no oblidem una altra cosa. Política, la paraula política, ve de POLIS que vol dir ciutat. Podem dir, si ens agafem al sentit etimològic de la paraula que fer política voldria dir fer ciutat. Com a ciutadans, com a habitants de la ciutat, ens pertoca tots de fer política perquè entre tots construïm i fem ciutat. I aquest és el principi bàsic de la democràcia. Ser conscients del dret que ens correspon de construir col·lectivament la ciutat.

Aquest dret no s'exerceix només el dia de les eleccions. En parlaré tot seguit, però permeteu-me només que expliciti esquemàticament les tres plataformes des d'on s'ha d'exercir aquest dret de fer política, de construir la ciutat:

- Des del govern de la ciutat, democràticament elegit. És el que tothom té molt clar. Perquè en principi l'equip de govern parteix d'un programa, d'un projecte de ciutat que ha rebut l'aval majoritari dels electors.
- Des de l'oposició. També des de l'oposició s'aporten elements per a la construcció equilibrada de la ciutat, perquè el seu model i el seu projecte alternatiu ha rebut també l'aval d'un sector de la ciutadania.
- Des de les organitzacions i entitats ciutadanes interessades o aplegades al voltant d'interessos col·lectius. Des d'aquestes instàncies es perfilen propostes i projectes parcials, sectorials que cal integrar d'alguna manera en el projecte global que pretén realitzar l'equip de govern municipal.

Més endavant faré una reflexió més àmplia sobre l'aportació diferent, i complementària dels polítics en sentit estricte i dels ciutadans en la política activa i de les relacions i tensions que hi poden haver entre aquests dos subjectes o protagonistes de la construcció de la polis, de la ciutat

Abans encara una prèvia per dir que és políticament és molt important el que estem fent. El que estem fent gràcies a la iniciativa de la Fundació Sant Cugat. Al llarg de cinc sessions s'ha fet una reflexió sobre educació, territori, societat civil, cultura, solidaritat i convivència. En el fons ha estat una reflexió sobre tot allò que afecta la vida i l'entorn de les persones. Es pot dir no només avui que toquem la vessant de la política, sinó al llarg de totes les sessions hem estat aportant idees i reflexions que han d'ajudar a construir el futur de la ciutat.

1999: Any de l'Euro, però també any electoral, any de les ciutats

Reprenem el Congrés després del parèntesi de les Festes de Nadal i just estrenat el 99. Vull remarcar dues coses arran de la coincidència de la represa del congrés o l'arrencada del nou any. Aquest 1999, a més de representar el tomb del mil·lenni amb tota la càrrega afectiva i simbòlica que comporta, vindrà marcat políticament parlant, per dues referències destacables:

En primer lloc l'any 99 serà una fita en la construcció de la Unió Monetària Europea. Europa no serà només un gran Mercat d'intercanvi de mercaderies i de recursos, com era fins ara, sinó que començarà a actuar com una plaça financera de primera magnitud amb capacitat per enfrontar-se amb força i amb competitivitat amb el mercat internacional i enfront de les altres dues monedes de referència que són el dòlar i el ien.

L'expressió l'Europa de l'Euro l'hem sentida molt aquests dies. Si us hi fixeu al substantiu o a l'entitat Europa se li ha posat molts complements. A uns els agrada parlar de l'Europa dels Estats. Altres n'han dit l'Europa de les Nacions o dels pobles. Uns altres, més despectivament potser, l'Europa dels mercaders. Sense negar la part de validesa de les altres expressions, jo voldria retenir el que Pasqual Maragall, que va ser president del Comitè de Regions, en deia l'Europa de les ciutats. Europa s'està fent amb l'empenta de les ciutats. Europa s'acabarà



configurant com una gran xarxa de ciutats. Europa és París, Bonn, Brussel·les, Londres, Roma, però també Frankfurt, Milà, Lyon, Porto, Barcelona, Munic,... En l'etapa actual de canvis ràpids i importants en el camp de les tecnologies, de les comunicacions, de les noves activitats logístiques que generen un tipus de serveis amb un alt component de coneixement afegit per entrar amb força en el terreny de la competitivitat, les ciutats esdevenen l'escenari natural on es decideixen els pols d'influència i d'atracció no només de capitals sinó també de creativitat, d'innovació i de cultura,

Per això s'apleguen en organitzacions diverses. A casa nostra tenim la Federació de municipis de Catalunya i l'Associació de municipis de Catalunya. A escala internacional hi ha IULA i Metròpolis, dues grans organitzacions de ciutats que faran la seva assemblea a Barcelona el proper mes de març. Pretenen crear LES CIUTATS UNIDES, com les Nacions Unides, però que el lligam no fossin els estats sinó les ciutats. És una gran iniciativa.

Vull dir tot seguit que aquell que fa política de ciutat, qui ha de dissenyar el futur d'una ciutat com ara la nostra no pot fer-ho amb una mirada curta. Aquest marc europeu o internacional és també un referent que cal tenir en compte. Després parlaré dels altres cercles més propers que sense negar els límits del municipi, obliguen a projectar el futur amb una visió més adequada a la realitat sociològica que ens acompanya.

Any 99, l'any de l'euro, m'ha suggerit aquesta reflexió sobre el marc europeu que ha de tenir qualsevol disseny de futur per a una ciutat com Sant Cugat tan estretament lligada a l'àrea estratègicament potent d'això que en diem regió metropolitana.

Tenim d'altra banda la sort que la represa de les sessions del nostre Congrés ha coincidit amb un panorama polític una mica més clar o una mica més aclarit que el que vam deixar en la darrera sessió. Sabem, per exemple, que la primera convocatòria electoral que tindrem a Catalunya serà precisament la de les eleccions municipals. S'han acabat, per tant, les indecisions i aquella mena de joc de l'enfadós que havia caracteritzat les darreres setmanes de l'any sobre quan serien les autonòmiques, si abans o després, va donar pas a l'anunci del president Jordi Pujol confirmant que les eleccions autonòmiques –que segons la dinàmica ordinària dels mandats havien de ser a la tardor–, doncs es farien a la tardor. És a dir, quan toquen.

Any d'eleccions, any de renovacions es diu. La veritat és que sempre es pot dir que hi ha un abans i un després. Les coses no són mai exactament iguals després d'una consulta electoral. En democràcia les eleccions són sempre una mena d'examen de revàlida per als partits. I són també d'una manera o altra, amb més o menys intensitat –i jo subratllo aquest aspecte– una ocasió privilegiada per al debat polític generalitzat i per la participació decisiva del ciutadà en aquest debat. El ciutadà que és el destinatari d'aquesta reflexió política que els partits fan en veu alta, acaba convertint-se en el protagonista quan de simplement ciutadà es converteix o esdevé elector. És el moment en què la classe política "es preocupa per" o "es veu obligada a" reconciliar-se amb l'electorat si vol que aquest li renovi la confiança.

Fer política és cosa de tots i de cada dia

Els que som avui aquí desmentim aquells que pensen o volen que la participació en la vida pública, en la vida política, es limiti només al dia de les eleccions.

Limitar-se a quinze dies d'impacte propagandístic, de visites als mercats, de difusió de missatges simples, de promoció de la imatge solitària del líder, pot ajudar a decantar el vot, però no ajuda a crear les condicions per a una participació i una complicitat política del ciutadà que s'hauria d'expressar els 365 dies dels quatre anys que dura un mandat democràtic.



Quan la relació entre el polític d'ofici i el ciutadà només és electoralista es posa les condicions per al divorci entre classe política i la ciutadania. Els primers en acusar-ho són els joves. I això explica la tendència al passotisme que es respira entre la joventut, fins i tot la universitària. I això en un sistema democràtic no és bo.

La ciutat, en el centre de l'acció i la reflexió política.

Parlem del treball polític a la ciutat. La meva primera afirmació és la que ha servit de títol per a la meva conferència: La ciutat és l'escenari o l'espai privilegiat per a l'exercici de la praxi democràtica. Perquè és l'àmbit de la proximitat. Allà on es juga la quotidianitat. Allà on les coses són encara mesurables. Allà on les iniciatives poden ser detectables. Poden ser avaluades. Poden ser comprovables, elogiades o censurables.

La reflexió i el debat sobre la ciutat no és nou però estem entrant en un període de protagonisme creixent de la ciutat. Millor en plural: de les ciutats.

Aquella vella distinció entre món rural i món urbà s'ha acabat. En el nostre context ha desaparegut aquell context que enteníem com a rural. Tot és urbà perquè les comunicacions, els intercanvis, els serveis, les relacions entre les persones s'articulen i es vertebraven a través de la ciutat. La ciutat és la peça clau de la vertebració de Catalunya, de l'Estat i d'Europa. I la veritat és que la reflexió política del paper, del pes de les ciutats en l'estructuració econòmica, social i territorial de les altres esferes administratives i polítiques és encara feble i recent.

En el context polític espanyol no podem oblidar que estem consolidant encara l'estructura de l'estat sorgida de la constitució democràtica del 77. Segons la Constitució, Espanya s'estructura políticament i administrativament sobre tres pilars: L'administració Central, l'autonòmica i la municipal. Estat-Autonomia i Ciutat.: els tres pilars d'un tot, tres cercles concèntrics que, com deia al començament ara caldrà ampliar amb un altre que és la Unió europea.

Sobirania de l'Estat desbordada per dalt i per baix

S'ha debatut molt sobre la funció i el rol de l'estat. La veritat és que la sobirania dels estats, que en el segle XIX era absoluta, s'ha vist desbordada recentment per dos fenòmens contraposats.

- Per una banda per la derivada d'una dinàmica de globalització de les economies. Les multinacionals o les mateixes institucions financeres mundials com el Fons Monetari Internacional s'han convertit d'alguna manera en competidors dels estats i aquests han hagut de reaccionar agrupant-se en estructures supraestatals per defensar-se, per poder acumular poder i capacitat d'intervenció en matèria econòmica, social o militar.
- Per una altra banda hi ha hagut un desvetllament de la consciència d'identitat compartida o de pertinença a un territori que es tradueix en una reivindicació de sobirania més pròxima i es produeix com a defensa contra l'amenaça d'homogeneïtzació derivada de la globalització cultural i mediàtica.

Aquests dos pols: globalitat i proximitat en el nostre cas tenen dos noms: Europa i Autonomia o Nacionalitat. Veníem d'un model d'estat espanyol centralista forjat al segle XIX que en la segona meitat del segle XX ha quedat desbordat per dalt i per baix.

Per dalt, per la Unió Europea. La dinàmica europea en la qual ens hem pogut incorporar després d'una etapa d'ostracisme, ha fet que l'Estat, tots els Estats, hagin cedit competències a la Unió que a partir d'ara no coordina només l'economia dels estats membres sinó que la regula i opera ja amb una sola moneda que és l'exponent que només hi ha una caixa i per tant un



mercat global. Això permet i alhora obliga a veure les coses en globalitat, més enllà de les fronteres de la nació-estat.

Això per dalt. Per baix, la nació-estat ha perdut també poder en benefici de les autonomies i les nacionalitats. Un procés que la nostra generació ha viscut de primera mà i que encara pot tenir sorpreses. Des de les autonomies, des de les nacionalitats històriques es gestiona ja un 28% dels recursos de la despesa pública. Hem superat en favor del poder autonòmic les primeres apostes o reivindicacions que parlaven de la famosa proporció 50-25-25. Ara es reclama el 40-30-30. La veritat és que el que no s'ha mogut d'on era és l'administració local. Rebia o tenia el 15% dels recursos de la despesa pública i pràcticament té avui el mateix percentatge de participació. Els ajuntaments no tenen més recursos, no tenen encara més poder. Si depenien abans exclusivament dels aparells de l'estat ara depenen fonamentalment de l'estructura de poder autonòmic tan centralista com ho era abans l'Estat. Ara toca reclamar més poder de proximitat.

Tanmateix, encarrilada la construcció de la Unió Europea i consolidat el model de l'estat de les autonomies sobre camí la reivindicació del que ha estat una mica la ventafocs del procés de construcció del nou model d'estat sorgit a partir de la transició democràtica: el paper de la ciutat, de l'administració municipal, la més propera al ciutadà. I això no només a casa nostra sinó arreu d'Europa i del món.

Reforçar el cercle de proximitat – la ciutat

A mesura que es redistribueix el poder en estructures de cercles concèntrics es demostra que és fonamental reforçar el primer cercle, el cercle de la proximitat que no és altre que la ciutat.

No descobrim res de nou, com sabeu, perquè en l'organització política dels primers referents democràtics, primer va ser la ciutat. En la ciutat va néixer l'acció política i en la ciutat va néixer i va créixer l'experiència democràtica. Política, com deïem, ve de polis, que en grec vol dir ciutat. Nosaltres som una generació que tenim la sort d'haver viscut la transició d'uns ajuntaments que es limitaven a administrar un poder delegat del governador civil a uns ajuntaments que han pogut elaborar un projecte i sobretot un model de ciutat.

Ajuntaments Democràtics

Enguany celebrarem el vintè aniversari dels ajuntaments democràtics, sorgits de les primeres eleccions del 79. Molts us en recordareu prou bé del que va suposar aquella transició. Del que va suposar aquella irrupció democràtica als governs municipals.

La veritat és que els ajuntaments de l'última etapa del franquisme i dels primers anys de la transició estaven ja desbordats pel moviment ciutadà que a cada lloc prenia formes diferents. No sé com seria aquí a Sant Cugat però les primeres eleccions municipals van posar les bases per a una regeneració a fons dels governs de les ciutats entesos com a instruments al servei dels ciutadans i de la qualitat de vida de la ciutat.

Jo vull recordar aquí que amb les eleccions municipals del 79 entren als ajuntaments els líders més significats dels moviments associatius que com a independents o com a militants emparats en les sigles de partits es van fer un lloc en les llistes electorals. Calia posar ordre a l'administració municipal. Elaborar els primers projectes emblemàtics, els primers plans urbanístics, reestructurar els serveis comunitaris. Com deia, els elegits per aquesta tasca eren majoritàriament els líders de les associacions més actives de l'etapa predemocràtica que ara estrenaven protagonisme i responsabilitat política. De fet això comportava també que havien d'aprendre a fer anar la maquinària administrativa i havien de capacitar-se per gestionar tots



els recursos que té un ajuntament. Això comportava una dedicació tan forta i alhora tan voluntarista i tan apassionada que no els quedava temps per a res més.

De la il·lusió democràtica a la professionalització de la política.

Aquesta primera fase dels ajuntaments democràtics va tenir un impacte enormement positiu per a les ciutats.

L'element positiu es va donar per l'empenta il·lusionada dels que se sentien representants dels seus conciudadans amb l'encàrrec de planificar, ordenar, equipar, estructurar la ciutat i els serveis de la ciutat en benefici del conjunt

Venien amb el record viu de les seves reivindicacions que ara podien satisfer des del poder. Venien amb projectes pensats col·lectivament de l'òptica del reequilibri urbanístic i territorial, des de l'òptica de la qualitat de vida, des de l'òptica de la bona gestió. Projectes pensats i debatuts amb professionals que havien fet costat des de baix al moviment associatiu i que els havien defensat com a alternativa als que proposava el poder establert.

Recordo que el dia que a Barcelona es va inaugurar l'Aquàrium en el Maremàgnum, l'alcalde Pasqual Maragall va fer una reflexió personal en veu alta que vaig trobar suggestiva. "No és pas per casualitat –va dir– que avui puguem inaugurar aquest espai allà on fa uns anys no hi havia absolutament res. Si en aquest com en tants d'altres indrets de la ciutat hem vist néixer uns projectes admirables, és perquè hi ha hagut una generació d'arquitectes i urbanistes que com que en la dictadura no podien fer res a la ciutat, perquè tot estava en mans dels especuladors de torn, van dedicar temps i imaginació a pensar, a projectar sobre el paper, a debatre i a somiar sobre el futur de la seva ciutat. Al final els ha arribat el seu temps i han pogut fer realitat una part dels seus somnis".

L'entrada als ajuntaments dels líders del moviment associatiu i dels partits polítics acabats de sortir de la clandestinitat va tenir unes conseqüències en la dinàmica de la participació ciutadana.

Una de negativa: S'afebleix el moviment associatiu. Entre altres coses pel fet que els líders són al poder. Des de la base es diu: Els nostres millors líders veïnals ja estan en el poder. Ja saben quins són els problemes i què necessitem. Donem-los temps per a posar ordre i per tal que es posin a resoldre o encarar els problemes. Les associacions perden protagonisme a favor dels governs democràtics. S'ha guanyat credibilitat democràtica a l'ajuntament, però es perd progressivament aquella positiva relació o tensió dialèctica entre poder i control democràtic des de fora.

Una segona que cal considerar positiva: Hi ha un reforçament progressiu, també en l'àmbit local, dels partits polítics que en el sistema democràtic tenen la funció de vertebrar les propostes i projectes que caldrà portar a l'ajuntament si reben l'aval dels electors.

Els partits prenen el relleu i d'alguna manera prenen el lloc als moviments associatius i esdevenen plataformes per elaborar projectes i programes i alhora per promoure noms i persones destinades a assumir les responsabilitats de govern en nom d'una força política per tal de posar en pràctica aquells projectes o aquells programes..

No és pas dolent aquesta irrupció o aquesta progressiva ocupació del poder municipal per representants sorgits de les llistes de partits polítics però es produeix una progressiva ruptura entre moviments de base assemblearis i partits que necessiten perfilar un programa propi i diferenciat per captar el vot dels ciutadans en la contesa electoral.

Però es produeix una sensible davallada del protagonisme del moviment veïnal i consegüentment de la participació des de la base en els projectes de ciutat.



El risc del divorci entre govern polític i ciutadania

Han passat vint anys i tan sols la dinàmica evolutiva dels primers ajuntaments democràtics sinó la complexitat que s'ha anat introduint en l'administració municipal han accentuat el divorci entre govern i ciutadania.

L'ajuntament va prenent com a referent, el model de gestió de l'empresa privada. Ha de fer balanç no només polític sinó també econòmic. Ha de presentar comptes. Ha de reduir el dèficit. Ha de rebaixar el deute. Ha de fer quadrar els números. Els recursos no són pas il·limitats. La pressió fiscal no pot créixer més i la capacitat d'endeutament municipal ha tocat sostre. Això portarà als ajuntaments a ser selectius a l'hora de decidir què, quan (de temps) i quant de quantitat poden destinar en el capítol de les inversions en obres, en serveis i en equipaments. I obligarà sobretot a planificar o elaborar plans estratègics a mig i llarg termini.

Això reclama dues coses: un govern i estable i uns equips de tècnics altament qualificats en el camp de l'administració pública i de la gestió. Es necessiten bons gestors que l'equip de govern agafi no pas o no exclusivament d'entre la classe política sinó entre professionals de prestigi mentre que els càrrecs electes provinents, aquests sí, dels quadres dels partits polítics, fan la tasca de prioritzar projectes, jerarquitzar serveis, definir models i establir estratègies de futur.

Aquest reforçament del vessant de gestió que es fa per exigència del guió resulta que es tradueix en detriment de la participació ciutadana.

Ens encaminem cap a un model de reforçament d'un equip de govern municipal en el que els polítics marquen el model i les prioritats i els tècnics ho tradueixen en propostes i en rigor pressupostari. La figura de l'alcalde com a última i decisiva instància de direcció política pren cada cop més relleu.

Això que pot ser bo i fins i tot necessari per marcar una direcció estable en el govern de la ciutat requereix una contrapartida de complicitat i de participació ciutadana si volem preservar l'essència de la democràcia que és la participació no simplement electoral sinó permanent. El control, per una banda de l'acció de govern a través de l'oposició s'ha de completar amb l'aportació, la reivindicació o la pressió des de tot el teixit associatiu.

Jo entenc que els interrogants són molts. Ens podem preguntar: Què ha de predominar en el govern de la ciutat: les pedres o les persones, la gestió o la direcció política, el polític o el tècnic. I una altra pregunta fonamental: Com s'articula la complicitat i la participació democràtica que cada apareix com a dèficit creixent en la vida democràtica d'arreu.

De fet, aquesta tendència a governs políticament forts i tècnicament eficaços s'ha imposat en altres països europeus on hi ha vigent un altre model de llei electoral. Per exemple Itàlia.

L'experiència italiana

Jo hi vaig viure una temporada i ho he seguit amb un cert interès. Els italians que en el terreny polític tenen fama de desgovern permanent resulta que de mica en mica han introduït en les seves lleis electorals, aquells canvis que reforcen els dos elements als que feia referència: govern fort i govern tècnic.

De quina manera?

En primer lloc a través de l'elecció directa dels alcaldes que es fa en dues voltes si en la primera ningú no ha tret majoria absoluta. Només passen a la segona els dos més votats. La coalició que ha donat suport a l'alcalde guanyador rep a més a més un plus per assegurar-se la



majoria absoluta. Els diferents partits es repartiran el nombre de regidors d'acord amb la proporció de vots obtinguts.

En segon lloc hi ha un canvi en la concepció de la corporació municipal. Els regidors són com l'assemblea legislativa de la ciutat. Marquen les grans línies, les ordenances, aproven pressupostos... però l'alcalde, com a president d'aquesta assemblea, elegit directament pel poble, ha de nomenar el seu executiu, és a dir l'òrgan de govern municipal pròpiament dit format per tècnics escollits com deia directament per l'alcalde entre persones que no són regidors, que no són del consell. Com deia abans el Consell fa les lleis, però és l'executiu qui les aplica i té atribucions molt àmplies en l'acció de govern.

Després de vint anys, toca revisió

Aquí, a casa nostra, després de l'experiència d'aquests vint anys d'ajuntaments democràtics s'estan també plantejant i suggerint des de molts indrets canvis o propostes de revisió.

En primer lloc revisió de la llei electoral. S'apunten tres línies que jo considero positives: Fer alcalde el cap de la llista més votada donant-li automàticament la majoria absoluta del consell municipal. Anar a les eleccions amb llistes obertes. I limitar el nombre de mandats. La veritat és que els partits polítics ho prediquen o si més no, no s'atreveixen a desqualificar-ho, però a l'hora de la veritat no entra en les prioritats del seu programa o no prenen iniciatives efectives en el terreny legislatiu.

Segon punt: Més poder, més competències i més recursos. No pot ser que la participació en la gestió de la despesa pública de l'estat corresponent als municipis continuï sent poc més del 15% quan l'autonòmica, que partia de zero, se situa ja cap el 27%. La reivindicació de les agrupacions municipals és aconseguir el 30% dels recursos assumint les competències dels serveis més pròxims al ciutadà. Es tracta d'ampliar el grau d'autonomia de la corporació municipal i la capacitat de prendre decisions en aquells àmbits on es juguen de forma molt directa els interessos vitals dels ciutadans. S'inclouen aquí competències en temes de transport, d'urbanisme d'ensenyament, de sanitat, de cultura, de justícia, de convivència i seguretat, etc....

En aquest marc, els ciutadans tindran en l'ajuntament un interlocutor per a demanar, per exigir respostes a tot allò que forma part de la seva vida quotidiana.

És l'hora de les ciutats. Principi de subsidiarietat

És l'hora del poder local i hem de vetllar per tal que sigui també l'hora de la represa de la participació activa dels ciutadans en la vida pública.

S'accentuarà en els propers anys el debat en aquest terreny. Si el gran debat a Espanya ha estat aquests anys l'àmbit autonòmic, els estires i arronses amb el govern central sobre competències recursos i finançament de les autonomies en els propers anys aquest debat es desplaçarà cap als ajuntaments que reclamaran i reclamen ja més autonomia, més capacitat de govern i més recursos.

Si entenem que la ciutat és la base d'un edifici que es construeix fins arribar a l'estructura política, econòmica i territorial d'Europa, el que no es pot fer és treballar només en el reforçament dels pisos superiors. Cal apuntalar millor aquesta base, que és la ciutat. Perquè el destinatari de tot ha de ser el ciutadà i el ciutadà és l'habitant de la ciutat. La ciutat és el seu hàbitat immediat, pròxim, vital. I la ciutat ha de ser la instància on es puguin resoldre els seus problemes i des d'on s'han de poder oferir els serveis que el ciutadà necessita



Encaixa això que us estic dient amb el que es coneix com el principi de subsidiarietat reconegut ja de forma explícita en el Tractat de Maastrich però que no ha avançat massa en la legislació dels estats membres de la Unió.

L'article A del Tractat diu: *"el present Tractat constitueix una nova etapa en el procés creador d'una unió cada cop més estreta entre els pobles d'Europa en la que les decisions seran preses en la forma o instància més pròxima possible als ciutadans!*

És la filosofia del poder de la proximitat.

Allò que pot fer-se o decidir-se des de la instància administrativa més pròxima no ho ha de fer una administració més llunyana o més distant.

Aquest principi de la subsidiarietat és transcendental en la filosofia política. Des d'instàncies europees s'han fet propostes interessantíssimes des d'aquest punt de vista. Ho és per exemple l'anomenada Carta Europea de l'Autonomia Local ratificada per l'estat espanyol en la que s'estableixen uns mínims d'autonomia local reconeguts per tots els estats. Aquí es diu per exemple que les relacions entre centre i perifèria hauran de respectar el principi de subsidiarietat. I diu també en el seu article 4.6 que els poders locals hauran de ser consultats per les autoritats governatives superiors en aquelles matèries que siguin competència del nivell superior però que poden tenir un impacte o incidència sobre el nivell local de govern. El dret a ser consultats inclou també el dret dels poders locals a exercir una influència efectiva sobre les decisions que s'hagin de prendre.

En aquesta línia penso que una de les legislacions més avançades és la italiana que en la llei de 15 de març de 1997 sobre reforma de l'administració pública fa una afirmació molt emblemàtica en l'article 1 del capítol primer, diu així:

Es traspassen a les regions i als ens locals d'acord amb el principi de subsidiarietat establert en aquesta mateixa llei... totes les funcions i tasques administratives relatives a la cura dels interessos i a la promoció del desenvolupament de les comunitats respectives... exercides per qualsevol òrgan o administració de l'Estat...

Apartat 3: Queden excloses de l'aplicació dels paràgrafs anteriors les funcions i les tasques atribuïbles a les matèries següents:

-Afers exteriors i comerç exterior, cooperació internacional... etc. etc.

És a dir el principi és el següent: tot **és competència local menys les funcions que se n'exclouen i que s'especifiquen.**

A casa nostra el principi és a la inversa: tot **és competència de l'Estat menys allò que es decideix de transferir a les autonomies.** I el mateix principi continua en el nivell següent: un cop traspassades les competències a l'autonomia es diu: **Tot és competència de la Generalitat menys allò que decideix traspasar als ens locals o ajuntaments.**

El Principi de subsidiarietat, en canvi, diu que **el que pot fer l'administració més propera al ciutadà no ho ha de fer la superior.**

Centre i Perifèria en el principi de subsidiarietat

Això que sembla que és la carta reivindicativa del poder dels ajuntaments enfront de l'autonomia o enfront de l'administració central de l'Estat no deixa de ser també un repte per a les pròpies administracions municipals quan es tracta de grans ciutats o municipis integrats per nuclis de població agrupats en barris o ens locals. I no em refereixo només a ciutats com Barcelona sinó la nostra ciutat amb una estructura urbana no pas compacta sinó difusa que genera des de la perifèria un moviment reivindicatiu en relació al centre.



Sant Cugat té un nucli central i té uns barris perifèrics. També aquí caldrà trobar els mecanismes per introduir el principi de subsidiarietat per tal que els barris o els districtes tinguin competències per resoldre problemes de serveis o d'equipaments més immediats d'aquesta gent.

No hi ha dubte que hi ha problemes que depassen la petita geografia territorial no només d'un barri sinó del mateix municipi o de la mateixa ciutat. Caldrà aquí instàncies mancomunades per plantejar els problemes i les solucions,

On comença i on acaba la ciutat

Potser abans de continuar cal fer un petit parèntesi per dir que avui el concepte de ciutat no és unívoc i no sempre es pot identificar amb el de municipi com no sigui que convinguem de fer-ho així. No nego que allò que en diem un municipi, administrativament tingui uns límits i unes implicacions fiscals o impositives ben delimitades. En l'acció de govern els límits del municipi marquen l'àmbit o el territori de competència en urbanisme i planificació de serveis i equipaments. I a l'hora de votar queda clar que l'únic criteri radica en el fet administratiu de l'empadronament.

Però avui per a les persones, per als ciutadans els límits de la pròpia ciutat no corresponen al perímetre de les competències del propi ajuntament. Les fronteres o els límits dels ciutadans de Sant Cugat, són vitalment difuses.

La mobilitat, el treball, l'oci, el comerç, les gestions bancàries, les consultes mèdiques són aquestes activitats quotidianes o quasi quotidianes les que defineixen o marquen el meu espai urbà, la meua ciutat.

Llegia no fa molt que en el món en els últims anys han canviat moltes coses, però bàsicament tres: els mitjans de comunicació, la globalització econòmica i la difusió de la ciutat..

Tradicionalment les ciutats mediterrànies eren ciutats compactes i com a tals s'entien aquelles que recollien en el seu interior la majoria de les activitats quotidianes dels seus veïns i on la residència mantenia una certa concentració.

Avui la ciutat no és ja un nucli compacte sinó difús on l'hàbitat s'ha estès a partir de noves zones urbanitzades o urbanitzables allunyades del centre.

Pel que fa a les persones podem dir que es dona el que la sociòloga Anna Alabert anomena "l'esquizofrènia territorial ciutadana" que ve donada quan la vida quotidiana d'un individu o d'una població en allò que es refereix a la residència, al treball, als estudis, a les compres o en l'oci., es desenvolupa en diferents municipis.

Dues ciutats – dues pertinences

Hi ha, doncs, una ciutat subjectiva però real que en el cas meu i potser de molts dels que m'escolteu és Barcelona perquè en ella ens hi passem tota la jornada laboral, ens hi anem a divertir, anem al futbol, perquè som *culés* o periquitos o anem a comprar o anem al metge... Una ciutat que també em sento meua fins al punt que quan surto a l'estranger i em pregunten d'on sóc dubto entre dir de Barcelona o de Sant Cugat. Si dic de St. Cugat hi afegeixo ràpidament: una ciutat de les rodalies de Barcelona. I em sento orgullós quan em fan un elogi del patrimoni urbanístic i cultural de Barcelona perquè me la sento meua. Aquest sentiment que no sé si tots compartireu, però que pot ser comú a molts i moltes dels que baixen cada a dia a treballar a la capital no nega sinó que es complementa amb l'altra consciència de pertànyer a una altra ciutat, Sant Cugat en la que hi tinc la meua casa, en la que m'he empadronat i en la



que exerceixo el meu dret a votar. Jo m'enorgulleixo també de ser de Sant Cugat i m'agrada que es digui, però sobretot que sigui un referent de qualitat de vida, però reivindico poder dir també que la meua ciutat és Barcelona.

Per què no pot ser compatible aquest sentiment de doble pertinença urbana si la vida quotidiana les lliga tant i si passeu pels túnels no sabeu en quin moment passeu els límits de l'una per entrar a la de l'altra. M'agradaria fins i tot poder exercir també el meu dret de vot a les dues ciutats. Que la llei electoral permetés votar al municipi de residència, allà on creixen els fills, i on es gaudeix de la festa i del descans, allà on es va a dormir i al municipi on es treballa, on es fa la feina i els negocis i on es gaudeix de la cultura o de l'oci. Un dia això potser podrà fer-se.

Regió metropolitana

Però és que a més a més en el nostre cas, com apuntava abans, Sant Cugat és una ciutat emplaçada en un marc territorial més ample i interdependent. No és qüestió de voluntarisme, de dir m'agrada o no m'agrada. És un fet que cal afrontar des de tots els angles. També políticament. Per Sant Cugat Barcelona no és la ciutat rival o imperialista. És el referent de moltes relacions i l'escenari de moltes transaccions. En el futur la nostra ciutat formarà part orgànicament i estratègicament d'un tot que no sé com es dirà, que no serà pas un tot uniforme sinó un espai urbà integrat per unes parts que en podem o haurem de continuar dient-ne ciutats, amb personalitat pròpia i diferenciada, amb competències administratives, amb representativitat política pròpia, però racionalment integrades dins d'un sol pla estratègic amb coordinació de serveis, d'equipaments, de comunicació i d'infraestructures

I aquest projecte que jo endevino com un projecte cap al qual ens hi encaminem indefectiblement no hem d'esperar que ens vingui fet. No hem d'esperar que ens el facin o ens l'imposin. Pot i hauria de ser un projecte impulsat políticament per tots els components potencials d'aquesta xarxa de ciutats. Impulsat des del centre, des de Barcelona, i per tots aquells que des de l'actual autonomia municipal intueixen que la construcció d'aquesta ciutat metropolitana no els farà perdre autonomia sinó que els farà participar en la sobirania compartida de la suma d'aquesta xarxa de ciutats que serà el germen d'una nova dimensió territorial i administrativa.

Sé que tot això que dic pot encendre la polèmica. Sé que aquests punts de vista poden ser compartits o rebutjats per molts de vosaltres o senzillament poden ser objecte de controvèrsia saludable. El que em semblava que no podia fer és obviar aquesta hipòtesi de perspectiva de futur en un debat que tracta de la construcció política de la ciutat. Qui vulgui fer política de ciutat a Sant Cugat des d'una òptica exclusivament municipalista, mirant només cap endins i no cap on creix corre el perill que els esdeveniments el superin i acabi sent una peça atrapada o absorbida per la lògica del desenvolupament urbà sense haver pogut aportar l'especificitat de qui s'integra en una unitat superior amb personalitat pròpia, sense perdre la seva pròpia identitat i les seves capacitats d'autonomia i de decisió.

Fer política a la ciutat

Dit això, que em semblava que ho havia de posar sobre la taula, vull afegir que el que no hi ha dubte que quan parlem avui de ciutat en el marc del nostre congrés entenem l'espai delimitat pel perímetre municipal que és l'àmbit de representació democràtica i administrativa i per tant l'espai més pròxim de govern que tenim tots els que som avui de St. Cugat.

I aquest és l'espai que jo, en el títol de la meua conferència, he qualificat com l'espai privilegiat per a la praxi democràtica.



Parteixo dels principis i de les nocions que he exposat abans:

He dit que fer política és sinònim de fer ciutat. He dit que la ciutat la fan, la fem els ciutadans no només els polítics. Però els polítics també. Des del govern i des de l'oposició.

El govern ho fa a partir del projecte de ciutat que ha inspirat el seu programa de govern i l'oposició controla i proposa alternatives a aquesta acció de govern.

Raó de ser dels partits.

Aquí voldria insistir en una idea que ha tocat al començament. Hi ha una tendència avui, que personalment no comparteixo que contraposa ciutadans i polítics. Jo –que no sóc polític professional ni, avui per avui, tinc carnet de militant de partit encara que el tingui com a simpatitzant-, voldria reivindicar públicament la noblesa de la militància política. Els partits, que mai no poden pretendre la monopolització de l'acció política, són una peça clau en el sistema democràtic i són una instància privilegiada de fer política. Han estat aquí i no han deixat de ser-ho escola i plataforma de participació política a tots els nivells.

I haig d'afegir que és un símptoma negatiu que la piràmide dels partits sigui com una mena de piràmide invertida en relació amb l'edat dels militants. Els joves que pel seu idealisme i la seva capacitat de compromís haurien de formar el gruix quantitatiu més notable de les bases dels partits resulta que és la més feble, la més reduïda. Que predomina l'adult, el que hi viu de la política. L'objectiu del militant d'un partit probablement no hauria de ser l'aspiració a viure de la política o professionalitzar-se en el treball orgànic de l'acció política. El militant és el que participa en el debat. És el que sap analitzar la realitat en clau política. És el que participa en l'elaboració de projectes i de programes. És el que sap quin model de ciutat o de societat o de país vol. És el que participa en la defensa d'aquest model o d'aquest programa per fer-lo viable... I no necessàriament és un sectari. Dic no necessàriament, perquè més d'una vegada m'he trobat amb gent que amb el carnet a la boca han esdevingut uns sectaris. Això fa mal a la política.

Resulta que les organitzacions juvenils dels partits tenen una militància reduïda i resulta que la continuïtat d'aquesta militància és directament proporcional als que escalen llocs de responsabilitat i entren en llistes electorals o obtenen plaça en instàncies de poder.

Alguna cosa passa o ha passat per explicar aquesta reticència a fer política activa entre els joves que en canvi són sensibles a altre tipus d'organitzacions o associacions: voluntariat, ONG, moviments ecologistes, de solidaritat, el 0,7%. Afegiu-hi altres corrents potser més marginals però que tenen una receptivitat entre els joves com pot ser el moviment *okupa*, per exemple.

I no és que la militància adulta sigui molt àmplia. M'agradaria saber quants militants censats hi ha en els diferents partits que tenen implantació a Sant Cugat. Intueixo que no passaran massa del miler de militants entre tots els partits polítics. És poc, si considerem que la militància política és un exponent del grau de consciència política d'una ciutat de 50.000 habitants.

Més enllà de les estructures de partit

D'altra banda no hi ha dubte –i cal dir-ho amb rotunditat– que la capacitat de participació i d'intervenció activa en la vida pública i en dir pública hi incloc també l'acció política, no s'esgota amb els canals o estructures dels partits polítics. Diria més. Cal un complement i un contrapès provenint d'allò que en diem societat civil. Una ciutat, un país que deixa exclusivament en mans dels polítics professionals la gestió dels afers públics és una societat



democràticament immadura i corre el risc que a la curta o a la llarga siguin els poders fàctics i no els poders democràticament elegits els que decideixin els grans projectes de la ciutat.

Per això és important el que jo en dic la pedagogia de la participació, la pedagogia democràtica fent-la sinònim de pedagogia política.

Sobretot a la ciutat hem d'entendre que tot el moviment associatiu, tot el moviment d'entitats, les agrupacions culturals, esportives, lúdiques, professionals, tot té un pes en la formació o educació política dels seus components. Conviure, debatre i decidir democràticament, respectar la decisió i de la majoria sense desqualificar els que han quedat en minoria, elegir els òrgans de representació, donar comptes de la gestió, controlar-la democràticament... tot això, es faci en la instància que es faci, no deixa de ser un mecanisme d'educació cívica i democràtica.

S'ha de creure en la pedagogia democràtica que és també pedagogia política.

Considero que allà on la gent es troba agrupada per la raó que sigui: des de l'escola fins a la comunitat de veïns, des del club muntanyenc fins a l'ateneu passant per castellers i geganters o bastoners i el que vulgueu... allà hi pot haver possibilitat d'experimentar la participació democràtica i activa de tots els components.

I si això funciona no hi ha dubte que es podria dir que el teixit associatiu va configurant un ciutadà actiu i el capacita per intervenir en altres instàncies on s'hi juguen també els seus interessos o els dels seus fills o senzillament els de la comunitat.

És precisament la ciutat la que dóna o ha de donar peu a què sorgeixin totes aquestes iniciatives col·lectives i alhora –no ho oblidéssim pas– és la ciutat la que es construeix també a partir de la suma de totes d'aquestes iniciatives.

Aprofitar espais públics de participació política

Ara bé: com s'articula tot això per tenir una efectivitat?. Què i com s'ha de fer per a què tots aquests corrents de participació sectorial acabin convergint en un projecte col·lectiu de ciutat?

És ben clar que la ciutat té unes instàncies estrictament o directament polítiques. Són les instàncies públiques que depenen directament de l'ajuntament. Sessions plenàries, assemblees de districte, consells de districte. Quanta gent hi assisteix. Quanta gent hi participa.

És un termòmetre del grau de consciència democràtica que hi ha a Sant Cugat.

Són instàncies que permeten estar informat, fer un seguiment i passar revista al grau de compliment o d'incompliment de programes i de promeses electorals, saber també com l'oposició fa la seva tasca en el doble vessant de crítica de l'acció de govern i de proposta d'alternativa al govern de la ciutat etc. etc...

Mitjans de comunicació locals i públics

Aquí cal esmentar el paper decisiu i primordial dels mitjans públics de comunicació local.

Una afirmació fonamental. No poden ser instruments del poder. Han de ser instruments del joc democràtic de la ciutat. És fonamental que s'ho creguin els periodistes. Que s'ho creguin els polítics que estan en el poder i els que estan a l'oposició. I que els ciutadans, no tan sols ens ho creguem sinó que exigim que sigui així.

L'escriptor i filòsof Josep Subirós en el llibre que ha tret recentment que porta per títol "Breu història del futur" escriu: "Al poder si arriba o bé per la força o bé per la paraula. Però fins i tot els que hi arriben per la força després volen controlar la paraula".



És la temptació del que està en el poder: controlar la paraula. Controlar la informació. Controlar els corrents d'opinió. No és cap pecat tenir temptacions. El pecat consisteix en caure en la temptació. I és bo que el poder democràtic estableixi mecanismes per evitar caure en la temptació de la manipulació dels instruments de la paraula pública..

Entre els drets democràtics que tenim com a ciutadans, a més del dret a elegir els nostres governants, hi ha el dret a ser informats, el dret a saber les raons que tenen els que manen per decidir tal o qual cosa. El dret a opinar i crear opinió. El dret a fer sentir aquesta opinió col·lectiva. El dret a explicar les nostres raons per assentir, aplaudir o discrepar.

I tots sabem que hi ha una cosa que se'n diu mitjans de comunicació que serveix per canalitzar tots aquests drets. Tots hi hem de tenir accés. Els mitjans públics de comunicació: la premsa escrita, la ràdio i la televisió locals han de ser instruments de comunicació de doble direcció: de dalt a baix i baix a dalt. Sense cedir a la instrumentalització de ningú.

Tots intuïm que això no és així. Els catalans tenim aquella expressió tan simple i alhora tan expressiva que diu: qui paga mana que pot tenir una altra versió que diria: qui mana pot pagar.

(Cas Jesús Gil. Diari Tribuna. Radio i Televisió de Marbella al servei del personatge)

Això només es pot evitar si per damunt dels que dirigeixen els mitjans de comunicació es constitueix un consell superior de la informació integrat per persones competents i avalades pel consens de totes les forces polítiques que tingui per funció vetllar pel pluralisme i el rigor d'aquests mitjans i pugui ser una instància d'apel·lació quan algun col·lectiu ciutadà s'hagi pogut veure discriminat en l'exercici del seu dret a opinar.

En aquell llibre d'en Josep Subirós al que m'he referit abans s'hi llegeix: En política és el poder el qui dóna la raó no la raó la que dóna el poder. No guanya qui té raó sinó que té raó qui guanya.

En democràcia això no hauria de ser així.

Hem de creure que si estem carregats de raó podrem convèncer el poder.

Cap a una Assemblea consultiva permanent

Per acabar vull fer una proposta molt concreta. Per què la Fundació, integrada per persones provinents de tot l'espectre socio-polític de la ciutat no assumeix la iniciativa de constituir-se en moments puntuals en assemblea de debat i de consulta sobre qüestions importants que condicionen el futur de la ciutat. Per què no es podria oferir com a catalitzador i portaveu de la societat civil santcugatena i canalitzar el posicionaments i les raons col·lectives per fer-les arribar a l'ajuntament i a l'oposició. Seria una manera de donar continuïtat i efectivitat a tot el treball que s'ha fet al llarg de totes les sessions del congrés.

D'això i de tot el que he anat desgranant al llarg d'aquests tres quarts d'hora, vosaltres ara hi podreu dir la vostra. Teniu la paraula. Gràcies per haver-me escoltat.